Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Jyrki Laitinen
Yhdyskuntaratkaisut, kestävä vesihuolto

21.2.2023

SYKE/2023/325

Ympäristövaliokunta

Viite: Asiantuntijalausuntopyyntö 17.2.2023

Asiantuntijalausuntopyyntö, U 120/2022 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi yhdyskuntajätevesien käsittelystä (uudelleenlaadittu teksti). Teema: Typenpoiston merkitys Suomessa

Suomen ympäristökeskuksen kirjallinen asiantuntijalausunto

Suomen ympäristökeskus (Syke) kiittää mahdollisuudesta lausua Ympäristövaliokunnalle liittyen Valtioneuvoston kirjelmään eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi yhdyskuntajätevesien käsittelystä. Syke on erityisesti kiinnittänyt huomiota direktiiviehdotuksen kohtiin typenpoiston tarkastelusta ja sen merkityksestä vesistön tilaan.

Yhdyskuntien jätevesien hallintaan ja käsittelyyn vaikuttaa merkittävästi ilmastonmuutos ja energiapolitiikka, ja jätevesisektorilla voidaan merkittävästi vaikuttaa kiertotalouden, saasteettomuuden ja luonnon monimuotoisuuden suojelun toteutumiseen. Kirjelmässä on tarkasteltu perusteellisesti ehdotusta uudeksi yhdyskuntajätevesien direktiiviksi, sen vaikutuksia vesistöihin sekä toimijoiden ja viranomaisten resursseihin ja talouteen. Kirjelmässä on ansiokkaasti tuotu esiin ehdotuksen vaikutusten kustannukset ja hyödyt. Vaikutuksista kuntatalouteen arvioitaessa kirjelmässä todetaan, että ”vesihuoltolaitokset ovat poikkeuksetta kuntaomisteisia”. Tämä ei pidä paikkaansa, mm. osuuskunnat, joita vesihuoltosektorilla on paljon, ovat asiakkaina olevien asukkaiden omistamia laitoksia. Kirjelmän alussa on perusteellinen katsaus muihin yhdyskuntajätevesien käsittelyyn vaikuttaviin säädöksiin.

Uudessa direktiiviehdotuksessa pyritään tekemään seurantatuloksista läpinäkyviä tunnuslukuja ja saamaan näitä näkyville kaikille halukkaille, niin viranomaisille, asiantuntijoille kuin kansalaisillekin. Tätä ja sanitaation saatavuutta tarkastellaan äskettäin hyväksytyn juomavesidirektiivin veden saatavuuden

parantamista koskevan tavoitteen kanssa. Uudessa ehdotuksessa jätevesilaitokset on porrastettu asukasvastinelukujensa (avl) mukaisesti kokoluokkiin, jolloin suurilla laitoksilla on vaikuttavuutensa ja resurssiensa vuoksi suuremmat velvoitteet kuin pienillä laitoksilla. Nämä tavoitteet saadaan huomioitua Suomessa kansallisesti uuden vesi.fi palvelun kautta vastaavasti kuin tehdään juomavesidirektiivin vaatimusten toimeenpanon yhteydessä.

Yhtenä merkittävänä paikallisia ympäristö- ja terveysriskejä aiheuttavana ilmiönä on rankkasateiden aiheuttamat viemäriverkostojen ylivuodot, jolloin käsittelemätöntä jätevettä pääsee suoraan ympäristöön. Tämä riski on kasvanut ilmastonmuutoksen aiheuttamien rankkasateiden yleistymisen myötä. Kirjelmässä ehdotettuna tavoitteena esitetään rankkasateiden aiheuttamien ylivuotojen pitäminen alle 1 %:ssa jätevesien vuotuisesta kuormasta. Vuonna 2022 valmistuneen valtioneuvoston teettämän tutkimuksen (VN TEAS) mukaan tällä hetkellä kaikkien laitosten keskimääräinen ylivuoto on n. 0,2 % jätevesimäärästä. Määrä kuitenkin vaihtelee suuresti laitoksittain ja vuosittain, joten seurantaa ja viemäriverkostojen kunnostustoimia tarvitaan jatkossa entistä enemmän.

Direktiiviehdotuksessa ehdotetaan poistettavaksi mahdollisuus typenpoiston vaatimuksenmukaisuuden tarkastelussa huomiointiin poistoveden lämpötilasta silloin, kun se on alle 12°C. Lisäksi typen luonnollista pidättymistä vesistössä matkalla typenpoiston kannalta herkkään vesistöön, Suomen oloissa yleensä merialueelle, ei voisi jatkossa huomioida typenpoistotehoa laskettaessa. Ravinteiden pidättyminen vesistöissä on luonnollinen ilmiö, joka vaikuttaa suoraan jäteveden ympäristövaikutuksiin, etenkin typen rehevöittävän vaikutuksen osalta. Nämä seikat aiheuttaisivat Suomen vesihuoltolaitoksille merkittäviä kustannuksia typenpoiston tehostamisessa ja asettaisivat pohjoiset maat eriarvoiseen asemaan, kuten kirjelmässäkin todetaan.

Direktiiviehdotuksen energianeutraalisuuspyrkimys on kannatettava ajatus, mutta se ei ole yksiselitteisesti mitattavissa oleva asia. Joiltakin jätevedenpuhdistamoilta liete viedään käsiteltäväksi erillisiin biokaasulaitoksiin, jolloin kyseisestä puhdistamolietteestä ei saada laskettua tuotettua energiaa oman toiminnan energiantuotannoksi. Tällaisissa tapauksissa olisi saatava mahdollisimman tarkka arvio kunkin puhdistamon omista jakeista tuotetusta energiasta, jotta laskenta tapahtuu oikeudenmukaisesti.

Syken näkemyksen mukaan kirjelmässä on hyvin tuotu esille nykykäytäntöä muuttavat asiat, kuten esim. joissakin tapauksissa huomattavasti tihentyvä näytteenotto ja laboratorioanalysointi. Tässä kyseisessä asiassa on helppo olla samaa mieltä ja esittää, että Suomi tuo selkeästi esille, että näin merkittävällä näytemäärien kasvattamisella ei saavuteta merkittävää hyötyä yhdyskuntien jätevesien hallinnassa. Yhtenä tärkeänä asiana on tuotu esille tiedonhallinnan merkitys direktiivin toteutumisen seurannassa. Tämä on seikka, johon on jo hyvissä ajoin ennen direktiivin toimeenpanoa varattava tarvittavat resurssit. Se tulee vaatimaan nykyisten tietojärjestelmien ja käytäntöjen kehittämistä tiedon laadun varmistamiseksi ja raportoinnin toteuttamisen helpottamiseksi. Ehdotuksessa raportoinnin jatkuvatoimisuus on Syken mielestä kannatettavaa, mutta vaatii nykykäytännön muuttamista niin tietojärjestelmien kuin henkilöresurssienkin osalta. Tämä on tuotu esiin hyvin myös valtioneuvoston kirjelmässä.

Lausunnon on laatinut johtava asiantuntija Jyrki Laitinen ja erityisasiantuntija Vuokko Laukka.

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**

Suomen ympäristökeskus
Finlands miljöcentral
Finnish Environment Institute

Viitteet:

Suomen ympäristökeskus | Finlands miljöcentral | Finnish Environment Institute
Latokartanonkaari 11 | 00790 Helsinki | FINLAND
+358 295 251 000 | mailto: kirjaamo@syke.fi | Y-tunnus 0996189-5 | **syke.fi**